

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата культурології Романчишина В.Г.

на дисертацію

Файзулліної Ганни Станіславівни

«Етнокультурологічні виміри українського філософського роману»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата культурології

за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури (культурологія)

Як відомо, низка проблем, пов'язаних з етнокультурним самовизначенням, ґрунтовно представлена в сучасній українській гуманітаристиці, зокрема у працях Р. Демчук, М. Зайцева, Л. Донченко, В. Євтух, І. Кресіної, О. Ляшенко, О. Майбороди, Л. Нагорної, О. Ніколаєнко, М. Обушного, О. Русула та ін. Завданням дисертаційної роботи Файзулліної Г.С. стали пошуки моделей етнокультурної ідентичності на ґрунті літературного тексту, для чого визначається суть дискурсу етнокультурних ідентифікацій в українському філософському романі. Крім того, формування культурно-національної ідентичності в сучасних умовах глокалізації світу і діалогу культур зумовило актуальність теми дослідження, в якому визначаються етнокультурологічні виміри літературної репрезентації міфопоетичних традицій й світоглядних цінностей українського народу.

Теоретико-методологічні засади дослідження визначаються найновішими роботами з етнокультурології, дисертантка, зокрема, спирається на праці Г. Герчанівської, В. Горського, С. Кримського, М. Кисельова, В. Нічик, М. Русина тощо. Наукова новизна роботи пов'язана із застосуванням методології універсального діалогу у глокалістиці, філософії етнокультури і культурологічної регіоніки до аналізу українського літературного дискурсу, зокрема у жанрі філософського роману.

Джерельна база дисертації Файзулліної Г.С. є достатньою, вичерпною, бо насичена першоджерелами українських філософських романів др. пол. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. У дисертації та авторефераті український філософський

роман розглядається як текст з власною семіосферою та аксіосферою. Фактично, об'єктом дослідження стає дискурс етнокультури в смисловому полі роману, а предметом – його етнокультурологічні виміри. Тобто міфопоетичні традиції й етнокультурний дискурс репрезентуються дисертанткою через літературне відтворення традиційного світогляду і міфопоетичних архетипів етнокультури на матеріалах українського філософського роману.

Мету дослідження Файзулліна Г.С. деталізує у дев'яти завданнях [с. 5], вирішення кожного з яких аргументовано представлено у трьох розділах дисертації. Сформульовані мета, завдання, об'єкт та предмет дисертаційного дослідження, їх аналіз на сторінках дисертації та автореферату, дають підстави визначити роботу Файзулліної Г.С. як таку, що відповідає паспорту спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури.

Теоретична та практична цінність результатів проведеного дослідження полягає в можливості їх використання в ході подальшого дослідження етнокультурологічної парадигми художньої літератури, зокрема, українського філософського роману та його впливу на формування дискурсу етнонаціональної ідентичності в соціалізації та інкультурації молоді, в модернізації цінностей етнокультури.

У першому розділі дисертації розкрито теоретико-методологічні й світоглядні засади аналізу сучасного українського філософського роману. На нашу думку, дисертантка цілком впоралась із заявленим завданням дослідити сучасний український філософський роман в його світоглядно-естетичних і ментально-архетипових особливостях.

Крім того, у розділі систематизуються фольклорно-обрядові традиції та архетипові структури міфопоетики, що відтворюються в українській філософській прозі. Проаналізований літературний матеріал може бути використаний для подальшого вивчення етноментальності як культурної підсвідомості народу.

Також, слід зазначити, що Г. Файзулліна досить вдало з позицій

етнокультурології класифікує у дисертації основні художньо-стильові різновиди українського філософського роману. Звернення до аналітики і герменевтики літературних творів відкриває можливості піднесення сучасної української культурологічної думки й літературної критики до рівня світової гуманітаристики та водночас впливає на процеси формування етнокультурної ідентичності в соціокультурній практиці.

У другому розділі розглядається традиційний світогляд українського народу та його художньо-естетичні репрезентації у сучасній літературі філософського спрямування. Беззаперечним елементом новизни стає віднайдення ментально-архетипових принципів українства у їхній художньо-образній маніфестації в літературі, що стає важливим для культурної самоідентифікації та відродження етнокультурної ідентичності. Позитивним є і те, що Файзулліна Г.С. не оминає у дослідженні міфотворчі константи, проаналізовані на конкретному літературному матеріалі, що актуалізує духовні традиції та цінності етнічної культури, дає їй перспективи життя в майбутньому.

Третій розділ дисертації присвячений пошукам місця і ролі етнокультурологічних концептів, втілених у літературних текстах українських письменників (О. Бердник, В. Дрозд, Т. Прохасько) у процесах соціалізації та інкультурації.

У цьому контексті дисертація переконує, що український філософський роман може передбачати можливу кризу людської та етнокультурної ідентичності. Тому дослідження вдало підкріплено аналізом сучасної української антиутопії (О. Ірванець, Т. Антипович) як своєрідного різновиду філософського роману.

У цьому ж розділі виявлено, що не лише український філософський роман піднімає на поверхню соціальної та культурної свідомості ментальні особливості національного буття і культури. З цього приводу, до аналізу залучено художню мову образотворчого мистецтва сучасних українських митців в їх міжкультурному діалозі з літературою.

Отже, дисертантка, спираючись на ґрунтовні дослідження у сфері етнокультури – Є. Андроса, А. Бичко, В. Горського, О. Гриценка, М. Жулинського, О. Кирилюка, С. Кримського, В. Личковаха, М. Поповича, відшукала культурні «механізми» відтворення архетипових структур в українському філософському романі. З точки зору культуротворчості це важливий феномен, адже він творить культурний образ епохи та народу, може нести в собі закодовані часом й трансформовані міфопоетичні образи й філософські сюжети. Це робить його важливим чинником самосвідомості культури не лише окремої людини, а й цілої нації. Культурологічні концепти, «розчинені» в літературних текстах, розкривають особливості етнопонаціональної ментальності українського народу та виконують допоміжні функції дослідження етнокультури через її мистецьке відтворення у світоглядно-естетичних, художніх образах «життєвого світу» і «духу нації».

Позитивно оцінюючи запропоновану концепцію дослідження, необхідно звернути увагу автора на наступні зауваження та питання для роздумів:

1. На наш погляд, не всі аспекти запропонованої теми висвітлені всебічно. Так, зокрема, було б доречно більш глибоко розкрити співвідношення понять «національна ідентичність» та «етнопонаціональна ідентичність», «культурна ідентичність» та «етнокультурна ідентичність». Такі б уточнення тільки б збагатили сучасні дослідження у сфері культурологічного знання.

2. Було б бажано конкретизувати поняття «етнокультурологічний дискурс» відповідно до контексту дослідження, тобто його виміри у літературному тексті.

3. Крім достатньо глибокого культурологічного аналізу «класичної української філософської прози», було б доцільно звернути увагу на етнокультурологічні особливості новітніх українських філософських романів (напр., «Нова людина» Н. Ліщинської).

4. З точки зору актуальних завдань і проблем національно-патріотичного виховання рекомендуємо в подальшому більш детально розкрити співвідношення соціалізації та інкультурації молоді у процесі освоєння традицій та цінностей етнокультури.

Однак, не зважаючи на ці зауваження і уточнення, дисертація та автореферат Г.С. Файзулліної є завершеним, цілісним і самостійним науковим дослідженням, його положення та висновки мають достатню наукову новизну, теоретичну і практичну значущість. Робота пройшла гарну апробацію у 34 публікаціях, на численних Всеукраїнських та Міжнародних конференціях, в т. ч. на XI Світовому Конгресі з універсального діалогу у Варшаві. Результати дослідження достовірні, повністю відображені в авторефераті, у фахових статтях і розділах колективних монографій. Отже, за своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертаційне дослідження «Етнокультурологічні виміри українського філософського роману» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор – Файзулліна Ганна Станіславівна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата культурології за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури (культурологія).

Офіційний опонент,
кандидат культурології, доцент,
директор комунального вищого
навчального закладу Київської обласної ради
«Коледж культури і мистецтв»

В.Г. Романчишин